

Emlékképek az 1950-es évekből

Beszélgetés Dr. Marián Miklóssal, a Somogy Megyei Múzeum első természettudományi muzeológusával

Dr. Marián Miklós múzeumunk első zoológus kutatója 84 éves korában

Kedves Miklós bácsi! Sok szeretettel köszöntjük a Somogy Megyei Múzeumok Természettudományi Osztályának nevében (Ábrahám Levente, Juhász Magdolna, Nagy Lóránt). Nagyon örülünk, hogy ilyen jó egészségi állapotban találjuk! Bizonyára ez a frissesség köszönhető a kiegyensúlyozott életmódjának, amiben nem kis szerepe lehetett fiatal korában a Somogy Megyei Múzeumban eltöltött éveknél is. Mesélne nekünk múzeumi pályájának indulásáról?

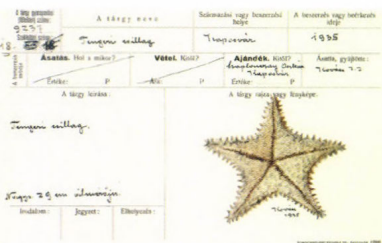
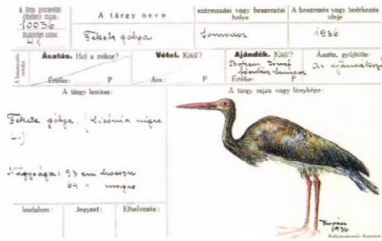
Azt hiszem, Ádámnál és Évánál kell kezdenem. Emlékszem, hogy hatodikos gimnazista koromban cserkészvezetőm egy kiránduláson távcsővel egy gyönyörű szép cinegét mutatott nekem. Régebben a távcső ritkaságnak számított és addig soha nem néztem távcsőbe. Bár már abban az időben is nagyon kedveltem a természetet. A gimnáziumot elvégezve mindenképp a soproni Erdészeti Egyetemre szerettem volna bekerülni, de szegények voltunk. Valójában nem annyira, de annyira igen, hogy nem tudtam ott folytatni a tanulmányaimat, ezért itt, Szegeden jártam egyetemre.

Szerencsémre Farkas Béla zoológiai professzor olyan nagy hatással volt rám, hogy már harmadéves koromban elhatároztam, hogy zoológus leszek, és abból írom a szakdolgozatomat. Akkor adott nekem egy kulcsot, ami nemcsak a tanszékhez és az egyetemi kapuhoz volt jó, hanem egy óriási nagy madárgyűjteményhez is. Sajnos ez a háborúban tönkrement. Úgy kb. 1000 hazai, külföldi madár lehetett ott, és mint az egyetem külső munkatársa, állandóan ott tartozkodtam. Borzasztóan jól éreztem magamat, pedig mint a gyűjteményekben általában, ott is cudar rossz levegő volt, mivel mirbám olajat használtunk a múzeumbogarak ellen védekezésképpen. Sokszor éjfélkor mentem haza. Aztán már gyakorló tanárként kerültem a Cóglerhoz, aki arról volt híres, hogy a gyerekeknek saját maga készített zoológiai eszközöket. Pl. egy mozgatható macskalábat, amelyik visszahúzta a karmait, meg kinyújtotta stb. Végül engem is rávett, hogy ezekkel foglalkozzak. Emellett a cserkészlet is, meg a képzésem is a gyakorlat felé fordította a figyelmemet.

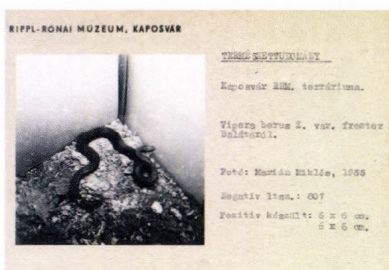

A Baláta-tó látképe 2008-ban

100 ÉVES A MÚZEUM

Leírókartonok a II. világháború előtti megsemmisült gyűjteményről

Leírókarton az 1950-es évekből

– Hogyan indult Miklós bácsi tanári pályája?

Szegeden – már egyetemi éveim alatt – konviktsi tanár voltam. Később egy évre elmentem katonának, de ott maradtam 32 hónapig, hiszen akkoriban háború volt. Leszerelve kaptam egy lehetőséget, hogy Nyíregyházán vagy Kaposváron lehetek tanár. Hál Istennek 1943-ban Kaposvárra jöttem. Nagyon bátor cselekedet volt, mert abban az évben megnősültem és úgy mentünk el, hogy semmink se volt. Csupán annyi csomagot tudtunk összeszedni, ami egy nagy hajóbőröndbe befért. Háborús idők voltak azok!

Természetrajz-földrajz szakos vagyok. A Somssich Gimnázium igazgatója – most Tánccsics Gimnázium – örömmel fogadott, hogy jaj de jó, hogy jöttél, mert kémia tanárra van szükség. Mondtam is neki, jól nézünk ki, mert két évig hallgattam ugye kémiát, de hát nem ez volt a mesterségem. Szerencsére főleg természetrajzot tanítottam, és ott kiélhettem magamat, mert terráriumokat és iskolai botanikus kertet csináltam a diákokkal. Emellett cserkészcsapatot is vezettem, tehát mindig közvetlen kapcsolatban voltam a gyerekekkel. Akkoriban elég szokatlan dolog volt a munkáltató oktatás. Délutánonként ásványtani gyakorlatot és biológiai gyakorlatot tartottam, aki akart jöhetett, sőt még fizettek is érte a gyerekek. Kb. 10–20 gyerek járt a gyakorlatokra, rendszeresen mikroszkópizáltunk és kísérleteztünk. Ez nagyon tetszett nekik. No és ott együtt tanítottam a Takáts Gyulával. Gyula történelem szakos volt és nagyon-nagyon erősen néprajzos irányultságú. Miután megkapta a múzeumi igazgatói állást a Rippl-Rónai Múzeumban akkor engem is hívott oda dolgozni. Mivel nagyon érdekelt a természet így arra gondoltuk a feleségemmel, hogy a múzeumnak is dolgozunk.

– Mikor került Miklós bácsi a múzeum alkalmazásába pontosan?

A múzeum számára már 1949-ben gyűjtöttem, de 1951-ben lettem a múzeum külső munkatársa. '54-ben kerültem be a múzeumba főmunkatársnak, addig még tanítottam a gimnáziumban is és '57-ben jöttem haza Szegedre.

Nagy dilemmám volt, hogy nagyon szerettem tanítani, viszont nagyon vonzott az is, hogy csak a kutatással foglalkozzak. Akkor kaptam meg a kiváló tanári kitüntetést és az igazgatónak sehogy sem tetszett, hogy kiváló tanárként elmegyek a gimnáziumból. Végül ez is megoldódott. Takáts Gyula hívott, elmentem.

– Milyen volt akkoriban a múzeum?

Nagyon érdekes volt az akkori múzeum. Képzeljétek el a mostani levéltár lépcső följáratától balra eső épületszárnyát, ott volt a múzeum. Ez most, ha jól tudom, a Rippl-Rónai tér. No hát akkor úgy nézett ki a múzeum, hogy volt egy néprajzos igazgatónk, aki egyben neves költő is volt. Szerette a természetet, és azt is szerette volna, hogy foglalkozunk a természettel, de mint költői lélek, azt már nem nagyon szerette, hogy behurcoltam az élő kigyókat, meg az egyebeket. Annak a szárnynak volt egy előrésze, egy olyan nagyobb előszoba. Ott kaptam 2 vagy 3 iskolából kislejtezett szekrényt meg egy nagy asztalt, amin lehetett pancsolni, kísérletezni. Egy másik kis szobában kaptam íróasztalt, könyvespolcot. Ketten voltunk egy szobában. Ugyanott egy másik íróasztalnál dolgozott Pusztai Rezső fiatal régész kolléga is. Az előtte lévő nagyszobában, ami egyben iroda is volt, Soós István festőművész dolgozott, aki akkor restaurátor állásban volt. Ma is itt őrzöm a szobám falán egy grafikáját: A táncoló somogyi juhász. Meg ezt a képet, amelyet az Orsika lányomról festett. Ezek mind ilyen emlékek, amit a szobámban láttok, valamihez kötődik. Pista mindig gyönyörűen megrajzolta a kiállításokhoz szükséges rajzokat.

– A leltárkönyvekbe is Soós István rajzolt?

Igen. Sokszor, sokat. Egy nagyon finom kezű, finom lelkű valaki volt. Pista nagyon érdekes természetű ember volt, akkor negyedszer nősült már, amikor én eljöttem '57-ben. Szóval rendkívül életerős valaki volt.

No, visszatérve még a berendezésünkre. Volt még ott egy pár nagy terem, amit néprajzi raktárként használtunk. Az igazgatónak szintén volt egy kis szobája, ahol nagyon nyugodalmas volt az élet. Gyula nagy rendet tartott, de nem volt semmi túlzott adminisztráció. Ezt azért mondom, mert amikor hazajöttem, és a Móra Ferenc Múzeumban kezdtem dolgozni akkor teljesen mást tapasztaltam. Nagy volt a kontraszt. Abban a barátságos dunántúli környezetben nyugodtan lehetett dolgozni.

– Összesen öt fő dolgozott abban az időben a múzeumban, ha jól tudjuk?

Igen, Gyula volt az igazgató, Pusztai Rezső a régész, Soós Pista restauratori állásban volt, de mindent csinált. Ő vezette a nyilvántartást, mosogatta a korsókat, amibe besegített Göndör bácsi, a hivatalsegéd is. Él még?

– Nem. Sajnos néhány éve meghalt. Teremőrként sokáig dolgozott még a múzeumban.

És még teremőrként dolgozott Csík bácsi, ennyien voltunk. Időszakonként egy-egy adminisztrátort is alkalmaztunk, aki a nagyobb munkákat elvégezte, amikor már nagyon szorult a kapca.

– Hogyan került Miklós bácsi kapcsolatba a viperákkal?

Tanár koromban, amikor még a gimnáziumban dolgoztam, de már külső munkatársa is voltam a múzeumnak, egyszer Somogyoszob mellől egy katona behozott egy kígyót a gimnáziumba. Hallotta, hogy van itt egy tanár, aki foglalkozik ilyesmivel. Egy fekete kígyót hozott be. Megnéztem. Hát látom, hogy egy vipera! Nagyon érdekesnek találtam, mert a fekete vipera előttem nem volt ismeretes. Magyarországon általában elég ritka, Somogyot kivéve még a felső Tisza mentén él. Ez aztán annyira megfogott, hogy akkor elkezdtem herpetológiával is foglalkozni, mivel addig főleg a madarakat vizsgáltam. Korábban botanikai kutatásokat is folytattam, együtt dolgoztunk a gimnáziumban Horváth Adolf Olivérral. Nagyon derék, jó barátom. Már régen nem találkoztunk. Őt akkor a pécsi Nagy Lajos Gimnáziumból, a ciszter gimnáziumból – ugye minden ciszterciát szanaszét szórtak – a kaposvári gimnáziumba helyezték, és ott volt tanár. Hasonló gondolkodású lévén hamar összeemelegedtünk, barátok is lettünk. Az ő erős biztatására mindig együtt mentünk kirándulni. Így aztán megerősödött a botanikai érdeklődésem. Ő tanítgatott engem. Úgyhogy az első két tanulmányom – amit majd szeretettel átadok nektek, jellemzően arra az időre – egy-egy kisebb botanikai, florisztikai munka. Közben famulus gyerekekkel jártuk a határt egy hatalmas nagy Jávorka-féle gyűjtő mappával. Rengeteg növényt gyűjtöttünk, kb. 500 múzeumi lap lehetett ott, amikor elhagytam a múzeumot. Nincs meg belőle semmi, ugye?

– Nincs. Én (J. M.) próbáltam utána menni, de nem találtam meg.

Pedig nagyon jó volt, mert amit én nem tudtam meghatározni azt Dolfi, Horváth Adolf Olivér ellenőrizte. Ez egy jó gyűjtemény volt. A florisztikai újdonságok meg is jelentek (Marián M. mutatja a publikációit).

Aztán megint volt egy érdekes véletlen. Jó barátom volt a kaposvári megyei tisztiorvos, Lovas Béla, aki érdekes vízi állatokról készített kitűnő mikroszkopikus felvételeket. Egy gyönyörű kötete jelent meg a mikroszkópiázásról. Ő is nagyon szeretett kirándulni, gyűjtögetett a maga területén a mikroszkópi munka számára. Egy alkalommal Béla azt mondta, hogy menjünk ki egy mikrobusszal DDT-ezni a Dráva mentére. El is mentünk egy csomó faluba, ott az istállókat, egyebeket beszórtuk. Hát tudjátok ugye, hogy a maláriaszúnyog az istállókat és a hasonló meleg helyeket szereti. Ott beszórtuk a falakat, hogy elpusztuljanak. A DDT tapadó por volt, amiről aztán később kiderült, hogy sajnos akkumulálódik az emberi szervezetben is és kb. 8 év múlva fejt ki mérgező hatását. Mi akkor ezt még nem tudtuk. Jövünk hazafelé, már késő délután volt, amikor elértük az orosz megszállású Somogyoszob-Kaszópusztát. Már nem tudom miért, de bementünk a Kaszópusztai vadászkastélyba Bélával, valami talán kellett az autóhoz. Ott egy barátságos ruszki tisztet találtunk, akivel kézzel-lábbal beszélgettünk és kiderült, hogy szerinte ott van egy mocsár. Körülnéztünk. Akkor találkoztam először a Balátával. Hazamentünk, s attól kezdve engem nem hagyott nyugodni a Baláta.

– Mikor történt az első látogatás a Balátánál?

Már munkatárs voltam, tehát '54-ben. Attól kezdve kiszállásaim nagy részét a Balátára irányítottam. Az elején úgy, hogy gyerekeket, 4–5 famulust is elvittem magammal. Az este találtam erről a témáról egy képet, mert akkor primitív világ volt, nemcsak a múzeumban, hanem egyáltalán a kutatási lehetőségekben is. Itt van ez a kép, ami a magaslejtől befelé menő csatorna mentén készült. A tóban akkor elég sok víz volt és egy ladikkal tudtunk bemenni a magaslejtől a nyílt vízre. Most sokkal kisebb már az a csatorna. Mivel tudtuk, hogy él ott vipera, attól kezdve próbáltuk a lábunkat védeni. Nem volt más megoldás, minthogy a könyvek kemény fedeléből készítettünk lábszárvédőket. Ez volt bőven, mert a ruszki az egész kaposvári

Kétlétű vizsgálata közben

Hüllő tanulmányozása

Zsombékos a Baláta-tó szélén

A Baláta-tó keleti partján

gimnáziumot tönkretették. Összetörtek, zúztak mindent. Egy ideig hadikórház volt. Kétszer is bementünk a szertárat megnézni, borzalmas állapotban találtuk. Minden ki volt rángatva, az iskolának gyönyörű ásványgyűjteménye volt. Szóval a háború után az összetépett osztálykönyvekből csináltunk lábszárvédőt a viperák ellen.

– *Hogyan teltek a Balátán a terepi napok?*

Kicsi növénygyűjtő ásóval a gyerekekkel mi magunk ástuk egy kutat a Balátán, hogy ne kelljen Kaszópusztára bemenni. A teavizet onnan mertük, nagyon mély kút volt. Egy botra kötöttük a teafőző edényt, úgy mertük a vizet. Persze csak fölforraltva lehetett meginni. Barna maradt, mert ez mocsári víz. El is nevezték a gyerekek „balátai-malátának”. A terület elhagyatottságára jellemző volt, hogy rendszerint, amikor hajnalban fölbredtünk akkor szokott átvonulni egy vad anyakoca és 4–5 csíkos gyönyörű kismalaca a sátor mellett. Tehát olyan csendes vidék volt és annyira elhagyatott, hogy mi csak nyugodtan sátoroztunk, ezek meg hajnalban zavartalanul ott mászkáltak.

Itt van néhány tárgy, amelyet a múzeumnak adok. Ez volt a gyűjtőmappám, ebbe gyűjtöttük a növényeket. Itt van egy vipera leszorító bot, hát persze nem nagyon látszik, de ezzel szorítottuk le a viperákat. Ősi dolgok ezek. Itt van a Balátáról egy kép. Ugye más közlekedőeszköz akkor nem volt csak a kerékpár, így Somogyiszobról iszonyúan fölpackolva mentünk ki mindig a tóhoz.

Mennyit változott a Baláta és környéke a Miklós bácsi első terepfelvételei óta! Most a magasles mögött fiatal fenyők vannak. Ott a fenyves előtt talán homoki gyepek lehetett. Ugyanis az egy domb. Emlékszem Borhidi Attila egyik közleményében még homoki gyepeként van feltüntetve.

Amikor legutóbb ott voltam – van annak immár vagy 6 éve – akkor nem volt már meg a Menics-rét sem. Bokros, magas füves volt. Nem tudom most milyen? Mellette a tölgyes helyén is kis fenyves van egy dűnén. A Balátáról írtam egyik első tanulmányomban, ez a levéltári közleményekben jelent meg, és ez a különlenyomata. Hála Kanyar Jóskának, a levéltár igazgatójának akkor ez elég sok példányban jelent meg, és ennek következtében a Baláta nagyon nevezetes lett. Boros Ádám mohás járt ugyan ott, de nem volt a köztudatban.

– *Meg vannak nálatok a különlenyomataim?*

– *Igen. A levéltári kötetek meg vannak, de a dedikált különlenyomatok külön kincsek lesznek a gyűjteményünkben. A szakmai könyvtárunkban nincsen még dedikált példány.*

– *Na majd bele is írok a tiszteletetekre.*

No, hát ott hagytuk abba, hogy a Balátán a kutató számára primitív körülmények voltak. Sokszor kimentem magam is sátorozni. Ez rendkívül élménydús volt. Elsősorban a viperával kapcsolatos kutatásokat végeztem. Arról is van itt egy picit kis közlemény. Jellemző a Baláta mikroklímájára az is, hogy volt olyan éjszaka, amikor reggel fölbredtem és a nyírfák csöpögő nedve megfagyott. Ezt írom is itt. Ebből is látszik milyen

Adrovanda, a Baláta híres rovarfogó növénye

Égeres láperdő a Baláta-tó mellett

szélsőséges a láp klímája. Azt hiszem ez júniusban vagy májusban történt. Minden este óriási talajmenti köd volt. Volt egy gyönyörű élményem ezzel kapcsolatban. Az embermagas ködben jött egy szarvascsapat, és csak az agancsok és a fejek látszottak ki a ködből. Most már látjátok, hogy szívvel-lélekkel lehetett odajárni.

– Sok vipera volt akkor a Balátán? Nagyon nehéz volt megfigyelni őket?

Igen. Sok volt a vipera. Csak itt is az emberi kapzsiság közbeszólt, ugyanis egy kaszói erdész összeszövetkezett az osztrákokkal, miután sikerült a területet védetté nyilváníttatnom. De azután is rengeteget kiadott, elárúsított.

– Élve vitték el őket?

Igen. Azoknak nagy szó volt. Nem akarom most a nevét mondani, nem is lényeges. Én akkor már gyanakodtam, hogy itt nemcsak arról van szó, hogy a keresztes viperának a fekete változata él itt, hanem egy olyan változata található meg, amelyiknek szem alatt két pikkelysora van. Ez jellemző egy balkáni változatra is. Ezekből a kiárusított viperákból, amikor már én nem jártam oda, megjelentetett egy osztrák sógor egy dolgozatot, hogy ez egy másik alfaj, a „*bosniensis*”.

– Hogyan lehetett a legkönnyebben megtalálni a viperákat? Milyen élőhelyen fordultak elő?

A sok terepmunka után rájön az ember, hogy elsősorban a sasharasztosokban élnek. Kedvelik azokat a kicsi tisztásokat, amelyeket reggel megsüt a Nap. Ott nagy valószínűség szerint megtalálható a vipera, mert szépen kijön oda napozni, melegedni. A kisvasút töltéssein, a napnak kitett oldalán hajnalban szintén meg lehetett őket találni. Az első kalandom is ilyen volt. Még az első ilyen kutatóút alkalmával estefelé a töltésen mentem, amikor láttam, hogy megmozdult egy kígyó. Bár kígyógyűjtő bottal jártam és fel voltam készülve, hogy leszorítsam, de meggondolatlanul mindjárt megfogtam a nyaka mögött. Szerencsémre csak egy rézsikló volt, ha vipera lett volna, akkor akár baj is lehetett volna belőle. Attól kezdve aztán nagyon óvatos voltam. A kígyófogási technikám az volt, hogy bottal először leszorítottam az állatot, egy másik vesszőt addig araszoltattam rajta, amíg oda nem értem a fejéhez. Mindig egy gyűjtőzacskó lógott a derekamon vagy a derékszíjmon, abban egy madzag volt, amire horgot kötöttem. Azt szépen rátettem a fejére és meghúztam, majd annál fogva fölemeltem, és akkor a zacskót kinyitva farkánál fogva beleengedtem a kígyót. Egy hirtelen mozdulattal befogtam a zacskó száját és megkötöttem. S akkor a zacskót már be tudtam tenni az oldalzsákba vagy hátizsákba. Ugyanis ha fej mögött megfogom, akkor nem tud visszaharapni. De közvetlenül a fej mögött kell megfogni! Janisch Miklós barátom mindig így fogta meg. Kisebb marásai voltak, de mindig megúsza könnyebben. Na, hát persze nem az volt a célom, hogy csak viperát gyűjtsek, hanem az életüket akartam tanulmányozni. Bevitettem őket

Genyőtés cseres-tölgyes a Baláta-tó mellett

Homoki ezüstperje gyep

A keresztes vipera fekete változata az egyik legritkább hazai kígyófajunk

Reketyés a láp szélén

Diákokkal a keresztesvipera terepi kutatása közben

aztán már probléma is volt. Ott próbáltam tanulmányozni a szaporodásbiológiájukat. Sikerült is filmre venni a terheseket. Nagyon szép volt megfigyelni a szülés metódusát, ahogy a kis kígyó azonnal kibújik a kis tojásból. Élő állatokat is bevittem a múzeumba, mivel az volt a célom, hogy a Baláta gerinces faunáját megismerjem. Öt évig dolgoztam. Mondhatom, hogy nagyon boldog időszak volt! Közben azt kell tudnotok, hogy épp a háború után voltunk, és négy gyereket is neveltem. A múzeológusokat akkor se fizették meg rendesen. De boldog időszak volt!

Közben elterjedt a híre a Balátának és jöttek a kollégák, botanikusok, zoológusok. Sokszor vezettem őket, először egy botanikus hölgy, Komlódi Magda és Borhidi Attila járt ott.

Ahogy elhíresült a Baláta, s egyszer csak megjelent nálam a Budapesti Filmstúdió és a Budapesti Filmgyárnak egy munkatársa, hogy a Természettudományi Társulat egyik vezetőjétől, a Búvár szerkesztőjétől, adtak egy kéziratot, hogy mint helyi ismerős ember, nézzem át, mert filmet akarnak forgatni a viperáról. Átnéztem és őszintén szólva elborzadtam, mert olyanok voltak benne, hogy azt filmezzék le, hogyha valaki nagyon erősen ránéz a kígyóra akkor a kígyó meghipnotizálja az embert. Mondtam, hogy ez nem így van, ezt nem lehet így elfogadni. Mígnem akkor rávettek arra, hogy akkor én írjak nekik egy forgatókönyvet. Megírtam, aztán arra is rávettek, hogy menjek el velük. Hát arra is ráálltam, így 6 hétig kint laktunk a Balátán. Akkor a párt nagyon támogatta a természettudományos filmeket, mert ebben akkor nagyok voltak a magyarok. Természetesen nagyszerű felszerelést kaptunk, olyan jó támogatás volt, hogy 12-szeres túlforgatást engedélyeztek. Tehát, ha 1 m filmet engedélyeztek, akkor arra 12 m-t lehetett rászámolni. Ma már sajnos ez abszolút nem így van, alig jut 1 m-re 1/2 m, ami a minőségen is látszik. Emellett kaptunk teherkocsit és egy stáb látott el bennünket. Még egy nagy akváriumot is berendeztek. Az egyik famulusomnak az öccsét is fölfogadtuk motorkerékpáros asszisztensnek. Kb. 8–10 ember dolgozott együtt Kaszópusztán, a vadászkastélyban laktunk. Végül csináltunk egy jó filmet. Címe: „A lápvilág titkai”, biztosan láttátok. Nagyon szép, népszerű ismeretterjesztő film.

Később ennek a stábnak a gazdasági vezetője, Hárs László is alapított egy stábot a filmgyárban. Megint megkeresett és részben a Balátán, részben pedig Pesten csináltunk egy másik filmet. Címe: „Amíg a tavasz újra eljön”, ez az állatok téli álmáról és a tavaszi ébredéséről szól.

Milyen érdekes az élet! Ezelőtt talán 6 évvel megkeresett a pécsi televízió az egyik munkatársa, hogy menjek el a Balátára velük, mert filmet akarnak forgatni. Mondtam nekik, hogy nem tudok elmenni, mert ezelőtt egy évvel veseoperációm volt, de szívesen megírtam a szakmai forgatókönyvet. Felvették a filmet és mielőtt összevágták volna, itt a szegedi televízió stúdióban együtt átnéztük. A címe: „A Baláta”, ez az első film, amiben a téli Balátát is megörökítették. A pécsiek még helikoptert is kaptak, hogy fölülről filmezzék a területet.

Az első Balátával kapcsolatos filmeket épp akkor forgatták, amikor kérvényt nyújtottam be, hogy áthelyezéssel hazajöhessenek a szegedi múzeumba. Itt cserével nagy nehezen kaptunk lakást. Négy gyerekkel hazaköltözni, sok mindent hozni, akkor már nem egy láda, hanem egy hajónyi cók-mókóm volt. A filmezést nem lehetett abbahagyni, éjjel-nappal dolgoztunk.

– *Miért hagyták ott Kaposvárt Miklós bácsiék?*

Hívott vissza a Tisza, de volt egy erkölcsi oka is. Én ott nagyon benne voltam a biológiai életben, elismertek. A gimnáziumi éveim alatt fölkeretek, hogy az általános iskolai tanárokat képezsem át biológia tanárokká. Egész éven keresztül kéthetenkénti tanfolyamon oktattam. Ugyanígy, később aztán a földrajz szakosakat is átképeztem. Tanítottam a dolgozók iskolájában délután, este pedig az esti iskolában. Közben még tanítottam az Építőipari Szakiskolában is, mivel nem volt pénzünk. Képzéjétek el négy gyerek! Reggel 8-kor kezdtem, este 10-kor végeztem. Tanítottam a tászári repülőter parancsnokát, az ÁVO-os tiszteket, rendőröket, mindenkit. Közben minden vasárnap a nagytemplomba vittük a négy gyereket a fél 12-es nagymisére.

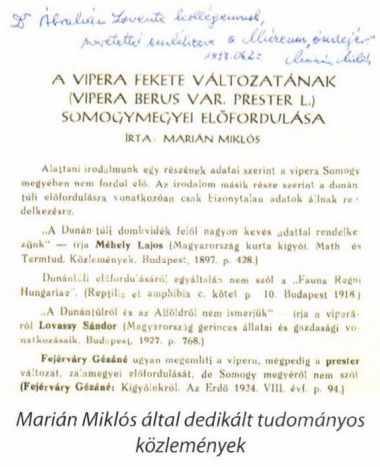
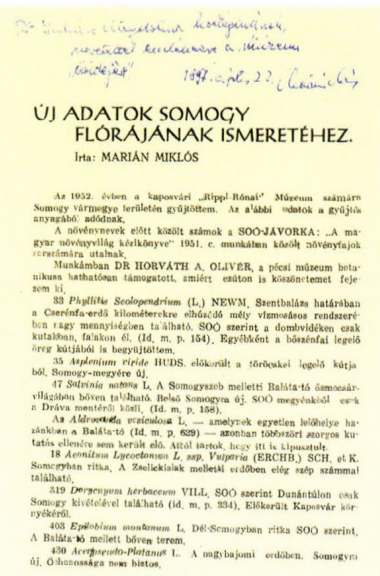
Amikor a felnőtteket tanítottam sokat beszélgettünk szünetben, s egyszer csak előálltak azzal az ötlettel, hogy egy mezőgazdasági múzeumot akarnak csinálni a múzeumból és én legyek annak az igazgatója. Ez egy lehetetlen dolog volt, engem Takáts Gyula kért föl, ő az igazgató, akkor hogy a csudába lennék én, hogyan? Megszüntették ezt a múzeumot, csinálnak helyette egy mezőgazdasági múzeumot, tehát egy bábszerepet kellett volna eljátszanom. Erre semmiképpen nem vállalkoztam, ez nem lett volna becsületes dolog. De nem tudom, hogy mennyire ismeritek az akkori helyzetet, aki szembeállt, az legalábbis az állásával játszott. S miután nekem édesapám táblabíró volt, származásomnál fogva is nagyon könnyen ki lehetett kezdeni, meg hát templomba járó ember is voltam. Ebben a helyzetben nem lehetett olyat mondani, hogy igen vagy nem. Hanem csak azt lehetett csinálni, hogy úgys haza akarok menni és sikerült a múzeumban elintéznem az áthelyezésemet, mert egy régi szegedi cserkészem volt akkor a múzeumi főosztályon. Végül is sikerült elintézni a hazajöveletem Szegedre.

– *Ez melyik évben volt?*
1957 nyarán volt.

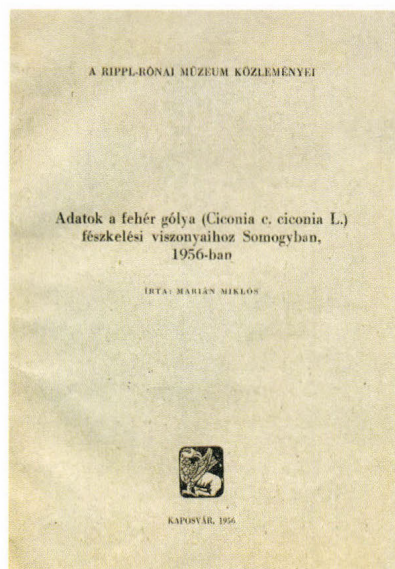
Már a gimnáziumban is, amikor a tanárokat átképeztem, ott nagy akváriumaim voltak és ezzel az egész megyéből megfertőztem a tanárokat. Ők is akváriumokat csináltak. Én tenyésztettem az akváriumi aranyhalakat és vitték szanaszéjjel a kis falvakba, az általános iskolákba. Na igen, még azt akartam mondani, hogy a templomba járást nagyon ellenezte a Somogy Megyei Oktatási Osztály. Volt ott egy osztályvezető hölgy, most nem tudom a nevét, de rendkívül agresszív valaki volt. Egyszer előálltak azzal, hogyha nem hagyom abba a templomba járást, akkor akár két hét múlva elveszíthetem az állásomat. De én azért sem hagytam abba. Nagyon derék igazgatóm (Merő Béla) volt, aki ugyan kommunista volt, de belátta, hogy ez nálam mit jelent. Mindig azt írta a titkos minősítésembe, hogy kiváló szakember, de miután gyomorfekélyes és halálfélelmei vannak (volt is ebben valami), hát ilyen idealista, azért jár templomba. Kiderült, hogy akkor már föl voltam terjesztve Kossuth-díjra, de az a templomba járás miatt elúszott. Bár annak az évnek a végén kaptam meg mégis a kiváló tanári kitüntetését.

Ilyen körülmények között és környezetben biztosan nem lehetett könnyen tudományos munkát végezni. Hogyan tudta a Miklós bácsi mégis publikálni a tanulmányait?

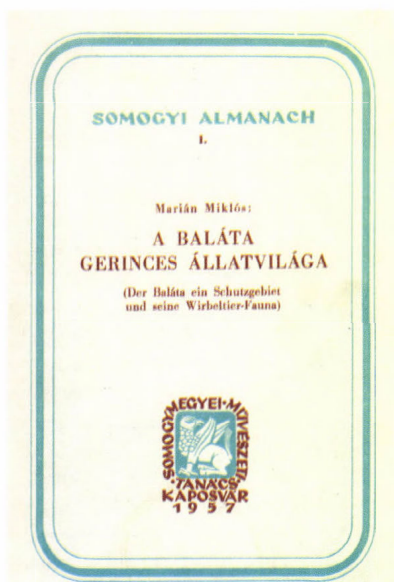
Horváth „Dolfi” Adolf nagyon biztatott, hogyha már csinálom, akkor legyen nyoma. Az akkori Somogyi Nyomda vezetője jó ismerősünk volt. Olcsón kinyomta az elsőt. Ezek ilyen kis lapok voltak. Azt hiszem éppen a „*Vipera fekete változatának Somogy megyei előfordulása*” volt az első. Saját költségemre ment, illetőleg

Marián Miklós által dedikált tudományos közlemények

A múzeum első tudományos közleménye Marián Miklós: Adatok a fehér gólya fészkelési viszonyaihoz Somogyban 1956-ban

A balátai kutatások első összefoglalója

A Baláta kutatásának legújabb eredményei a Natura Somogyiensis sorozatban (2001)

valamit a múzeum is be tudott segíteni. „Új adatok Somogy flórájának ismeretéhez”, ez is a múzeum kiadása. Kutatási területem volt a fehér gólya országos és nemzetközi fölmérése. Ennek lényege volt, hogy a fehér gólyát minden magyar ember ismeri, tehát országosan föl lehetett mérni, hogy hány gólyapár fészkel Magyarországon. Először megcsináltam a felmérést Somogyra, aztán már a Madártani Intézetnek külső munkatársaként megcsináltam az országra is kétszer, 5 évenként. Az első felmérés Kaposváron, a második már itt Szegeden jelent meg.

– Szeretnénk megtudni, hogy Miklós bácsi miből doktorált?

Csak akkor tudtam doktorálni, amikor hazajöttünk Szegedre, mert ugye itt helyben volt az egyetem, ahol jártam. Várjatok csak, azt hiszem '59-ben történt. Részben szerencse volt, mert annyira örültek a Balátának zoológus vonalon, hogy egy olyan terület az, amit nem ismertek. Kolozsvári professzor rögtön el is fogadta doktori disszertációnak. Állatrendszertanból, morfológiai földrajzból és őslénytanból doktoráltam. Hát ezek hozzám közeli tárgyak voltak, szerencsére akkor még nem kellett oroszból vizsgázni, mert később csak úgy lehetett doktorálni.

– Milyen nagyobb kutatási témái voltak később Miklós bácsinak?

Itt mindjárt bekapcsolódtam a Tisza-kutatásba. A Bakony-kutatás, a Somogy-kutatás, a szikések kutatása, aztán a Tiszántúl kutatása a Felső-Tiszán. Sopron környékén is kutattam, tulajdonképpen az Őrséget nem jártam be, de azt sajnálom is.

– Ha Miklós bácsi is úgy gondolja, mi az évkönyvünkben nagyon-nagy megtiszteltetésnek vennénk a Zselici kutatásairól egy publikációt.

Köszönöm szépen! Most egy bűnömre világítasz rá. A Zselic-kutatást nem fejeztem be, itt van a rengeteg följegyzés, de már arra aztán nem is került sor, hogy publikáljam. (A szerk. megj. M. M. 1998: A Zselic kétéltű és hulló faunájáról – Somogyi Múzeumok Közleményei 13: 291-304)

– A somogyiak közül néhányan még emlékeznek a Miklós bácsi által készített Baláta kiállításra. Ezek az emberek most 50 év körüliek, s gyerekkorukban látták a kiállítást. Sajnos csak kevés dokumentumot őrzünk ebből az időszakból a múzeumban. Mesélne nekünk erről a kiállításról is?

No, az a kiállítás, ami akkor megnyílt, nagyon szép volt. Minden finoman, kézzel megrajzolva Soós István érdeme. A legaprólékosabban minden kidolgozva kicsiben, egy kis szobában. Érződött rajta, hogy semmi gép nincs benne. Egy vitrinbe a Baláta-tóról készítettem egy makettet, ahol a vizet metszetben láttuk. A víz alatt is, meg a víz fölött is vízi növények és rovarok látszottak, rendkívül sok babra munka volt vele. A kis teremnek a végében egy egész nagy dioráma volt, abban voltak a gerincesek pl. vaddisznó.

– A leltárkönyvek szerint a herpetológiai gyűjtemény egy része átkerült ide Szegedre, a másik része Budapestre.

Igen.

– A herbáriumi és a herpetológiai anyagon kívül volt a múzeumnak más természettudományi gyűjteményei is?

Nem, rovargyűjtemény nem volt. Csak kitömött madarak, azok is tulajdonképpen a kiállításra készültek kb. 10–20 db. Hát semmi nem maradt meg?

– Nem.

Elképesztő a számomra, hogy mi lett abból az egyszemélyes természettudományos múzeumi gyűjteményből, ahhoz képest, amit most itt látok a gyönyörű fényképeken. Elképesztő és lelkesítő is számomra! Köszönöm szépen, hogy megmutattátok.

Ó, igazán mi tartozunk a Miklós bácsinak köszönettel, hogy ilyen idős kora ellenére is fogadott bennünket és abból a korból származó tárgyakat saját emlékeivel keltette ismét életre.

Ábrahám Levente – Juhász Magdolna – Nagy Lóránt

Zselici bükkös őszel